

Мумин Мирзо АБДУПАТТАЕВ,
Ўзбекистон халқаро ислом академияси
ҳузуридаги Малака ошириш маркази
ўқитувчиси

ЁШЛАРНИ ИНТЕРНЕТДАГИ АХБОРОТ ХУРУЖЛАРИ ВА МАФКУРАВИЙ ТАҲДИДЛАРДАН АСРАШ МАСАЛАЛАРИ

Интернет ёшлар диний эҳтиёжлари ва манфаатлари ривожда ҳам ижобий, ҳам салбий таъсирга эга. Бир томондан анъанавий, соғлом диний эътиқод эгалари учун жамиятда диний маърифатни юксалтиришда асосий ёрдамчи вазифасини ўтаётган бўлса, иккинчи томондан дин ниқоби остидаги сохта, экстремистик, террористик руҳдаги турли бузғунчи оқимлар ва миссионерлик фаолияти орқали турли мақсадларни кўзлаган янги диний ҳаракатлар учун асосий тарғибот-ташвиқот макони бўлиб қолмоқда.

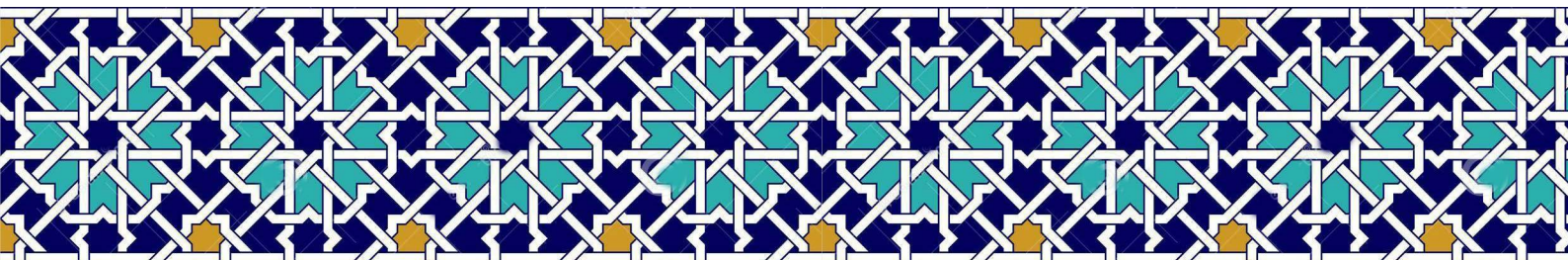
Ҳозирда мафкуравий таҳдидлар аҳолининг маълум бир қатламлари, айниқса, ёшларда ахлоқсизлик каби бузғунчи ғояларни синдиришга уринишдек кўринишларда содир бўлмоқда.

Бугун анъанавий диний ташкилотларнинг интернетдаги фаолиятига жиддий таъсир кўрсатаётган салбий ҳолат – бу ўзларини анъанавий дин вакиллари сифатида кўрсатиб, виртуал тармоқнинг чексиз имкониятларидан фойдаланаётган динни ниқоб қилиб олган

экстремистик-террористик кайфиятдаги гуруҳлар ва ёшларнинг ақли ва қалбини эгаллашга ҳаракат қилаётган, интернетда фаол миссионерлик фаолияти билан шуғулланаётган ҳаракатлар ўртасида шиддатли рақобат кечаётгани билан боғлиқ. Бугун “Ким ахборотни эгалласа, ўша дунёни эгаллайди” тамойили остида иш юритувчилар шахснинг ҳаётий фаолияти, унинг жамиятга хос бўлган қонуниятлар асосида фаолиятини ташкиллаштиришида бугунги ахборотлар, уларни ижтимоий субъектлар томонидан ҳар қандай шаклда ўзгартириш орқали ёшлар руҳиятига таъсир ўтказиш, уларнинг ҳулқини ўзгартириш, ёшлар шахсиятини психологик жиҳатдан турли ҳолатларга солиш мақсадларида оқилона фойдаланишмоқда.

Интернет сайтлари орқали ёшларга кучли салбий таъсир этувчи дин ниқобидаги ахборотларни қуйидагича таснифлаш мумкин:

1. Дин ниқоби остидаги экстремизм ва терроризм ғоялари.



2.Сиёсий, иқтисодий ва бошқа мақсадларни кўзлаган миссионерлик ва прозелитизм фаолияти.

3.Эзотерик, бутпарастлик мазмунидаги сохта диний ҳаракатларнинг фаолияти.

4.Ҳали аниқ текширилмаган, ўз исботига эга бўлмаган хужумкор сохта ахборотлар(дезинформация) ва бошқалар¹.

Бугунги шиддатли глобаллашув даврида ёшларнинг онгу шуурини интернет орқали кириб келаётган бузғунчи ғоялар ва таъсирлардан самарали ҳамда ишончли ҳимоялаш тобора долзарб бўлиб бормоқда. Бу эса, ўз навбатида ёшлар келажагига бефарқ бўлмаган жамиятнинг барча аъзоларини янада ҳушёр ва огоҳ бўлишини, ёш авлоднинг ғоявий-мафқуравий иммунитетини мустаҳкамлаш борасидаги олиб борилаётган ишлар кўламини янада кенгайтиришни талаб қилади. Кўплаб бузғунчи интернет сайтлари ва ижтимоий тармоқларга нисбатан таъқиқ қўйилиши мумкин. Албатта, ушбу тақиқлар орқали ёшларни интернет оламидаги турли кучларнинг хатарли таҳдидларидан, кераксиз ва салбий ахборотлардан сақлаш кийин. Бу тақиқлар фақатгина вақтинчалик чора сифатида хизмат қилади. Президентимиз Ш.Мирзиёев таъкидлаганидек “... кўплаб болаларимиз китобдан узоқлашиб, кўп вақтини ижтимоий тармоқларда ўтказаётгани – бу ҳам бор гап. Албатта, биз интернет ва бошқа замонавий ахборот манбаларининг ўрни ва аҳамиятини инкор этмаймиз. Бугунги ҳаётимизни интернетсиз тасаввур қилишнинг ўзи кийин”².

¹ Қаранг: Ш.Тўраев ва бошқалар. Миллий ғоянинг инновацион тарғибот технологиялари ва ёшларни ахборот-психологик хуружларидан ҳимоя қилишнинг замонавий усуллари. - Тошкент, “Турон замин зиё”, 2016.

² Ш.М.Мирзиёев. Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги ыоскичга кўтарамиз. – Тошкент: “Ўзбекистон” НМИУ, 2019. Б. 529.

Ёшларга салбий таъсир этаётган яна бир жиҳат бу интернет ўйинларидир. Мутахассислар маълумотларига кўра, интернет орқали тарқатиладиган компьютер ўйинларининг **49 фоизи** сезиларли даражада зўравонлик ва ёвузлик кўринишига эга, **41 фоиз** жангари (турли отишмалар ва портлашларга асосланган) ўйинларда эса ўйин қахрамони ўз мақсадига етишиш учун шундай зўравонлик ва ёвузлик содир этади. **17 фоиз** ўйинларда ана шу зўравонлик ва ёвузликнинг ўзи бош мақсад ҳисобланади³.

Интернет сайтларида ёшларга кучли таъсир этувчи ахборотларни қуйидагича таснифлаш мумкин.

Биринчи тоифадаги ахборотлар сирасига ёт, бузғунчи ғоялар (экстремизм ва террорчилик ғоялари, миссионерлик, прозелитизм, миллатчилик, ирқчилик, садизм кабилар)ни киритиш мумкин.

Иккинчи тоифадаги ахборотлар эса ғарб ҳаёт тарзига хос, ўзбек менталитетига зид одатлар ва кўникмаларни тарғиб этади. Бу айниқса, ғарб ёшларининг кийиниши, одатларини тарғиб қилувчи мақолалар, клиплар, фильмларда яққол намоён бўлади.

Учинчи тоифага эса порнографик ахборотларни киритиш мумкин.

Тўртинчи тоифага эса ҳали текширилмаган, ўз исботига эга бўлмаган ёшларнинг онгига салбий таъсир этувчи ахборотларни киритиш мумкин.

Интернет сайтларидан тарқатилаётган бу каби ёт ғоялар ва ахборотларни ёшлар томонидан қабул қилинаётганлиги ва унинг оқибатлари жаҳондаги барча мамлакатлари халқини ҳам ташвишга солмоқда.

Интернетдаги ғоявий тузоқлар гўё маданиятга ўхшаши ва ёшларга ёқиши билан ҳам хатарлидир. Инсоний ахлоқда терс оломонча

³ <https://blog.xabar.uz/post/axborot-hujumi-millat-manaviyatiga-tahdid>

маданият айрим ёшлар онгига салбий таъсир кўсатмоқда. Ачинарлиси, мазкур “маданият” таъсирига берилиб қолганини ёки унинг қурбонига айланаётганини кўпинча ёшлар ўзлари сезмайди.

Бунинг оқибатида энг ачинарли ҳолат, турли тоифадаги ғаразли кимсалар сайтдан ўзларининг ғаразли мақсадлари йўлида фойдаланишади. Ёшларнинг тарбиясида ва маънавий улғайишига салбий таъсир ўтказаётган яна бир нарса, турли хил номаъқул клиплар, кинолар ва расмларни ҳам айтиш мумкин. Чунки, инсон ёшлик чоғида қизиқувчан, ўйинқароқ ва таъсирчан бўлади. Бу жараёнда эса юқорида номи зикр этилган ашёлар болани ёшлигиданоқ салбий томонга, қоронғу кўчаларга бошлаши турган гап. Боланинг тарбияси ўз-ўзидан изидан чиқиб, бошқа томонга қараб бурилади. Катталарнинг насихати ва кўрсатмалари унга у қадар қизиқ ва аҳамиятга эга бўлмай қолади. Бу эса қайсидир маънода боланинг ҳаётида изчил ўзгаришлар, жумладан ватанга бўлган туйғунинг сусайиши, юртига бўлган муҳаббати мутлақо пасайиб, юқоридаги ҳолатда эса турли оқимларга аралашиб қолиши ҳам эҳтимолдан ҳоли эмас. Илмга бўлган қизиқиши борасида эса, айтмаса ҳам бўлади.

Глобал ахборот тизимидаги хабарларни “филтрисиз” қабул қилиш оқибатида ёшлар онги заҳарланмоқда. Масалан, бирор керакли маълумотни олиш мақсадида сайтга кирган ёшларнинг “фалончи машҳур шахс ҳалокатга учради” каби шов-шувли эълонга кўзи тушади ва беихтиёр уни очади. У ерда эса яна бир сайт очилади ва унда алдамчи хабарларнинг давомини ўқийди. Шу тариқа ғўр ёшлар ғаламисларнинг тузоғига илинади.

Бундай жирканч “маданият” таъсирига берилган ўсмир лоқайд, ҳаётга енгил-елпи қарайдиган, юрт равнақи ва халқ тинчлигига бефарқ кимса бўлиб улғаяди. Шунингдек,

оломонча маданият тузоғига илинган болалар инсон истаган ишини қилавериши мумкин, деб билади, яъни ўтакетган манкуртга айланиб қолади.

Бу ҳақда фикр юритганда Давлатимиз раҳбари Ш.Мирзиёев қайд этганидек: **“Ўзоқни кўзлаб, керак бўлса, ҳаётда бир қадам олдинда юриб, бизни доғда қолдирмоқчи бўлганларнинг ҳийла-найранглари аввалдан билиб, биринчи зарбани улар эмас, биз беришимиз зарур. Шунда давлатнинг – давлат, жамиятнинг – жамият экани бор кучи ва қудрати билан намоён бўлади”**⁴.

Ёшларни ахборот-психологик хуружлари таъсирига тушиб қолишининг олдини олиш хусусида қуйидагиларга эътибор қаратиш жоиз:

Биринчидан, ёшларни юксак маънавиятли этиб тарбиялаш зарур. Бу борада таълим тизимида ёшларнинг маънавий билимларини ошириш билан кенгайтириш керак. Тарихдан маълумки буюк алломаларимиз баркамол авлод тарбияси хусусида ўз асарларида, шеърларида, рубоийлари ва ғазалларида баён қилганлар. Бинобарин, буюк аждодларимиз, ота-боболаримиз қадимдан бебаҳо бойлик бўлмиш илму-маърифат, таълим ва тарбияни инсон камолоти ва миллат равнақининг энг асосий шарти ва гарови деб билган. Қачонки ёшлар юксак маънавиятли, тарбияли ва билимли бўлсагина юксак мақсадга эришилади.

Иккинчидан, аҳолининг ҳукукий онги ва бу борада ахборот коммуникация технологиялардан тўғри фойдаланиш маданиятини ошириш мақсадга мувофиқ. Аҳоли билан ҳукукий тарғибот компьютер технологиялари ва маърифат бўйича ишларни амалга оширишда оммавий ахборот воситалари, шу жумладан, босма ва электрон оммавий ахборот воситалари, замонавий ахборот-

⁴ Ш.М.Мирзиёев. Миллий тараққиёт йўлимишни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга кўтарамиз. – Тошкент: “Ўзбекистон” НМИУ, 2019. Б. 482.

коммуникация технологияларидан самарали фойдаланиш, ушбу ишга фуқаролик жамияти институтларини ролини ошириш, уларга имконият ва шароит яратиш бўйича комплекс чора-тадбирлар ишлаб чиқиш. Мазкур ҳолатда оммавий ахборот воситаларининг барча тизимларида электрон оммавий ахборот воситалардан оқилона ва самарали фойдаланишга доир тушунчаларни мунтазам бериб боришни йўлга қўйиш зарур.

Учинчидан, ёшлар ўртасида китобхонликни кенг йўлга қўйиш. Бу борада миллий ва жаҳон адабиёти намояндаларининг етук асарларини саралаш, таржима қилиш зарур. Ҳаммамизга маълум китоблар - инсониятнинг энг яқин дўсти ва маслакдоши, бебаҳо мероси ҳисобланади. Унинг маънавиятимиздаги ва жамиятимиздаги ўрни ва аҳамияти ниҳоятда катта. Ҳаётимиз чироғи, барча эзгуликларнинг дояси, адолат куйчиси бўлган китоб ўқувчисини ҳар доим яхшиликка чорлайди, эзгу ишларга даъват этади. Шунинг учун ҳам аҳоли, хусусан, ёшлар ўртасида китоб мутолааси ва китобхонлик маданиятини ошириш уларнинг юқоридаги “хуружлар”га тушиб қолишини олдини оладиган муҳим восита ҳисобланади.

Тўртинчидан, интернетдан фойдаланиш маданиятини ошириш. Бугун кундалик турмушда, таълим жараёнида интернет технологияларига катта ўрин ажратилмоқда. Унда фойдали маслаҳатлар, ўқитиш дастурлари, қўлланмалар, электрон китоб ва дарсликларнинг мавжудлиги фойдаланувчиларнинг турли янгиликлардан тез хабар топиши, илмий ва тадқиқот ишларини олиб боришларида катта ўрин эганламоқда. Аммо тармоқдан фойдаланишнинг иккинчи томони мавжудки, у ҳам бўлса, интернет саҳифаларига наркотиклар, беҳаё фильмлар, ахлоқсиз ўйинлар, диний, ирқий дискриминацияни тарғиб қилувчи материаллар ва бошқа салбий, ёт ғоялардан иборат виртуал

оламга кириб қолиши туфайли ёшлар ўртасида ўз жонига қасд қилиш, маданиятимизга зид ахлоқсиз беҳаё ишларга қўл урилаётгани сир эмас. Бунинг учун шу каби ёт ғояларнинг салбий тасирларини янада чуқурроқ ўрганиш ва бу борада тарғибот ва ташвиқот ишларини олиб бориш мақсадга мувофиқ.

Бешинчидан, ижтимоий тармоқлардан оқилона фойдаланишни ўргатиш зарур. Бугунги мамлакатимизда ёш авлод орасида интернет тармоғи тарқатилишининг фаол тарзда ўсиши кузатилаётганлигини эътиборга оладиган бўлсак уларни тўғри йўлга йўналтириш устувор вазифалардан биридир. Аммо, мамлакат веб-ресурслари аҳоли талабларига тўлиқ жавоб бераётгани йўқ. Шу мақсадда интернет тармоғида миллий контентни ривожлантириш мақсадида ишларни жадаллаштириш, тармоқда миллий контентни барпо этишни рағбатлантириш ва ривожлантириш муҳим чораларни ишлаб чиқиш зарур.

Хулоса қилиб айтганда, бугунги постмодерн жамиятда асосий зиддиятлар билим ва билимсизлик ўртасида юз беришини ҳисобга олсак, энг асосий устивор вазифамиз ёш авлодни диний-миллий қадриятлар асосида тарбиялаш, улар қалбида ўз халқи, Ватанига меҳр-садоқат туйғусини кучайтириш, уларнинг ҳар хил бузғунчи кучларнинг ахборот хуружларидан огоҳ этиш, муносиб ҳимоя қилишдан иборат бўлиши лозим.

Жамият хавфсизлигига раҳна солиш мақсадида мамлакат барқарорлигига путур етказишга интилаётган мафкуравий, ғоявий ва информацион хуружлар ва хатарларга қарши доимо огоҳ булиш ҳар бир ватандошимизнинг муқаддас бурчидир. Айниқса, ахборот хуружларининг олдини олиш, ахборот хавфсизлигини таъминлаш, мамлакатни ички ва ташқи хавфлардан ҳимоя қилишнинг муҳим омилларидан биридир.